

FÖRETAGAROMBUDSMANNEN

Stiftelsen Den Nya Valfärden
Danderydsgatan 10
Box 5625
114 86 Stockholm

PROMEMORIA

Datum 2006-10-24
Ärende FO 2006-009
PM nr 2 (slutlig bedömning)
Utredare Mårten Hylltner

Utredning avseende frågan om enskilda företagens rätt till ersättning för skada i anledning av polisingripande mot annan

Bakgrund

Den 31 maj 2006 tog polisen ett stort antal servrar i beslag från ett web-hotell i samband med en förundersökning angående brott mot upphovsrättslagen. Förundersökningen, som avser så kallad fildelning, gäller hemsidan The Pirate Bay.

Många av de servrar polisen tog i beslag tillhör dock andra än The Pirate Bay, däribland ett flertal företagare. Dessa företagare är inte misstänkta för något brott och har inte någonting med fildelning eller andra upphovsrättsintrång att göra. Deras enda koppling till organisationen The Prate Bay är att de hyrt in sig i samma serverhall som The Pirate Bay.

En av de drabbade företagarna är Riyad Racho som äger och driver Valhalla trafikskola i Stockholm och Södertälje. Större delen av Valhalla trafikskolas marknadsföring sker genom företagets hemsida, men Riyad Racho annonserar också i pressen ibland. Även teoriprova och tidsbokning sker till stor del via hemsidan. Polisens beslag innebar att Valhalla Trafikskolas hemsida inte fungerade, vilket medförde en allvarlig störning av verksamheten.

För Riyad Racho kom polisens beslag särskilt olägligt eftersom Valhalla Trafikskola precis hade gått ut med en annonskampanj i ett flertal tidningar, bland annat i anledning av att trafikskolan nyligen öppnat i Södertälje. Till skillnad från tidigare liknande annonskampanjer gav dock denna kampanj ett magert resultat eftersom de presumtiva kunder som försökte gå in på företagets hemsida i anledning av kampanjen möttes av ett felmeddelande. Trafikskolan har till och med haft befintliga kunder som, på grund av att hemsidan inte fungerade, har frågat om trafikskolan är på väg att gå i konkurs.

Gällande reglering

Av 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207) framgår bland annat att staten skall ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar.

I 8 § lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder – LEF – anges att den som åsamkas personskada eller sakskada genom våld som utövas med stöd av 10 § eller 23 § första stycket första meningen polislagen (1984:387), 2 kap. 17 § utsköningsbalken eller 6 kap. 2 och 10 §§ tullagen (2000:1281) har rätt till ersättning, om den skadelidande inte har betett sig på ett sådant sätt att det varit påkallat att använda våld mot hans eller hennes person eller egendom.

Enligt 10 § polislagen får en polisman, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd, om

1. han möts med våld eller hot om våld,
2. någon som skall häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han skall verkställa ett sådant frihetsberövande,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,
4. polismannen med laga stöd skall avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller annan liknande åtgärd, vid beslag eller annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken,
5. polismannen med laga stöd skall stoppa ett fordon eller annat transportmedel eller skall kontrollera ett fordon eller ett fordons last,
6. polismannen annars med laga stöd har att bereda sig tillträde till, avspärra, tillstänga eller utrymna byggnad, rum eller område, biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet därom, eller
7. åtgärden i annat fall är oundgängligen nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.

I 23 § 1 st. polislagen anges att om risk av särskilda skäl kan anses föreligga att något brott, som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom, kommer att förövas på en viss plats, får en polisman i syfte att avvärja brottet eller bereda skydd mot detta

1. bereda sig tillträde till ett hus, rum eller annat ställe för att söka efter sprängmedel, vapen eller något annat farligt föremål,

2. avstänga, utrymma eller förbjuda tillträde till ett hus, rum eller annat ställe, meddela förbud mot flyttande av visst föremål eller mot trafik med visst kommunikationsmedel eller vidta någon annan sådan åtgärd.

Företagarombudsmannens bedömning

Generellt gäller att den som har lidit skador på grund av ett polisingripande har tre olika vägar för att få ersättning av staten för skadorna. Om skadorna uppkommit till följd av att polismyndigheten (eller åklagaren) har fattat ett felaktigt beslut kan ersättning sökas hos Justitiekanslern – JK.¹ Ett exempel på skada till följd av ett felaktigt beslut kan vara att polisen i jakten på en eftersökt person bryter upp dörren till fel hus. Ersättningsanspråk för skador till följd av polisiär verksamhet som inte grundar sig på att polismyndigheten har fattat ett felaktigt beslut behandlas av Rikspolisstyrelsen. Den som inte vet om skadan uppstått på grund av ett felaktigt beslut eller ej kan lämna sitt ersättningsanspråk till JK som lämnar över ärendet till Rikspolisstyrelsen om så behövs. Det går också att väcka talan i allmän domstol. Då riskerar man dock att få betala statens rättegångskostnader för det fall man förlorar målet.

Företagarombudsmannen saknar möjlighet att ta ställning till huruvida polisen i förevarande fall gjorde fel då även servrar utan direkt koppling till The Pirate Bay togs i beslag. Det kan dock konstateras att om det utgjorde fel eller försummelse från polisens sida att ta servrarna i beslag föreligger, enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen, rätt till ersättning för de företagare som utan egen förskyllan lidit skada på grund av beslaget.

Om det inte utgjorde fel eller försummelse av polisen att ta servrarna i beslag är det svårare att bedöma huruvida det föreligger rätt till ersättning för de drabbade företagarna. Att polisen tagit servrarna i beslag får anses vara en sådan tvångsåtgärd som avses i 8 § LEF. För ersättning enligt 8 § LEF krävs emellertid att polisen utövat våld enligt polislagen. Det är oklart om polisens beslag av servrar kan anses utgöra sådant våld. Vidare utgår ersättning enligt 8 § LEF endast för person- eller sakskada. Förutsatt att servrarna inte går sönder under tiden de är i beslag är det oklart om den skada de drabbade företagarna lidit kan betraktas som sakskada eller det rör sig om en så kallad ren förmögenhetsskada, det vill säga en ekonomisk skada utan samband med person- eller sakskada.

¹ Se www.justitiekanslern.se

Såvitt Företagarombudsmannen kunnat utröna finns inte några tidigare fall av liknande karaktär där staten har betalat ut ersättning utan att något fel eller försummelse kunnat läggas staten till last. För det fall polisen i förevarande fall inte anses ha gjort något fel vid beslaget av servrarna är det således oklart huruvida drabbade företagarna, som exempelvis Riyad Racho, kan få någon ersättning för de skador de har drabbats av.

Företagarombudsmannen hoppas att Rikspolisstyrelsen och JK har en företagervänlig inställning och beviljar ersättning till de företagare som, utan egen förskyllan, har lidit skada i anledning av det aktuella beslaget. För det fall det inte skulle vara lagligen möjligt för JK eller Rikspolisstyrelsen att medge ersättning för skadorna vill Företagarombudsmannen erinra om regeringens möjlighet att medge ersättning ex gratia.

Skulle visa sig att de drabbade företagarna enligt gällande regelsystem inte kan bli ersatta för den skada de lidit i anledning av polismyndighetens beslag anser Företagarombudsmannen att det bör ske en översyn av gällande reglering för att utreda huruvida den kan göras mer företagervänlig.

Företagarombudsmannen verkar, på initiativ av tankesmedjan Den Nya Välfärden, för ett bättre företagarklimat i Sverige. Arbetet sker genom utredning och publicering av konkreta exempel på brister i företagarklimatet. Företagarombudsmannen har en styrelse bestående av företagare, ekonomer och publicister som på ideell basis leder verksamheten. I bedömningen av förevarande fall deltog Tommy Adamsson (ordförande), Patrik Engellau, Edward Waller, Monica Werenfels-Röttorp och Lars I W Jansson.